

Відгук

офіційного опонента **Матвієнко Олени Валеріївни**, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки та методики початкового навчання, Педагогічного Факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова на дисертаційну роботу **Ляшенко Катерини Іванівни «Формування інноваційної компетентності в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми дослідження. Характерною тенденцією реформування сучасної освіти в Україні є її спрямованість на підвищення якості освіти, орієнтацію всебічного розвитку особистості та підвищення рівня її освіченості. Сучасного вчителя неможливо уявити без гаджетів, персоніфікованого, проактивного, діяльнісного, інноваційного підходів до процесу освіти та самовдосконалення.

Сучасна школа як соціально-педагогічна система покликана забезпечити досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й сучасним вимогам суспільства. Сучасний заклад має допомогти здобувачам освіти у володінні технологіями життєтворчості, створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, саморегуляції та самореалізації, інтеграції в соціокультурний простір.

З огляду на це значний інтерес становить дослідження проблеми формування інноваційної компетентності в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі. Нормативно-правовою основою є Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про Національну програму інформатизації», «Про інноваційну діяльність»; Положення про організацію освітнього процесу у закладах вищої освіти; Положення про організацію освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти; Державного

стандарту початкової загальної освіти; Концепції Нової української школи (НУШ) (2016); Концепція розвитку педагогічної освіти; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці», «Освіта (Україна ХХІ століття)»; Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; Конвенція про права дитини.

Таким чином, вищезазначене *підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження* Ляшенко Катерини Іванівни «Формування інноваційної компетентності в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі» для вирішення сучасних професійно-педагогічних завдань та вказує на доцільність її вивчення на теоретико-експериментальному рівнях.

Дисертаційне дослідження Ляшенко Катерини Іванівни виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава) у межах комплексної наукової теми: «Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології» (державний реєстраційний номер 0117U002854). Тему затверджено вченою радою ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 3 від 25.10.2019 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз матеріалів дисертаційного дослідження, дає підстави для висновку щодо обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, оскільки дисертанткою, здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз та узагальнення науково-педагогічних праць учених й освітньої нормативно-правової бази з проблеми дослідження.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: філософські положення про єдність теорії і практики, взаємозумовленість та взаємозв'язок об'єктивних та суб'єктивних чинників у формуванні особистості;

фундаментальні положення філософії освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Курило), системного (В. Афанасьєв, І. Блауберг, В. Садовський, А. Уємов, Е. Юдін), контекстного (А. Вербицький, Т. Дубовицька, В. Желанова, Н. Жукова, О. Ларіонова), діяльнісного (Г. Балл, А. Брушлинський, Л. Виготський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн), задачного (Г. Балл, В. Докучаєва, В. Козаков, Л. Кондрашова, Г. Костюк, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, М. Левіна, В. Сластьонін, Л. Спирін, Г. Сухобська, Л. Фрідман, М. Фрумкін), компетентнісного (І. Зимня, О. Овчарук, Ю. Татур, Л. Хоружа), суб'єктного (Б. Ананьєв, К. Абульханова-Славська, А. Брушлинський, Г. Костюк, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, С. Шехавцова), рефлексивного (В. Желанова, М. Марусинець, І. Семенов, С. Степанов, Г. Щедровицький) наукових підходів; положення теорії педагогічних систем (Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Докучаєва, Т. Ільїна, О. Караман, Н. Кузьміна); наукові праці з проблем професійної підготовки майбутніх педагогів (В. Бондар, Н. Волкова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Кучерявий, В. Сластьонін), зокрема вчителя початкової школи (О. Березюк, Н. Бібік, О. Біда), В. Желанова, Л. Коваль, О. Ліннік, О. Матвієнко, М. Починкова, О. Савченко, О. Суховірський, Л. Хомич, О. Ярошинська); професійної компетентності вчителя початкової школи (Н. Бібік, О. Біда, Я. Кодлюк, О. Савченко, Л. Хомич); зміст підготовки вчителя початкових класів (О. Кучерявий, Л. Гаврилова, І. Хижняк, В. Желанова); концептуальні ідеї задачного (Г. Балл, А. Єсаулов, В. Загвязинський, Д. Пой, Л. Фрідман) та контекстного (А. Вербицький, В. Желанова, О. Ларіонова) навчання; загальнотеоретичні та практичні аспекти розв'язання педагогічних задач (Н. Бордовська, В. Докучаєва, В. Желанова, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, М. Левіна, О. Матвієнко, В. Сластьонін, Л. Спирін, Г. Сухобська, Л. Фрумкін).

На підставі аналізу науково-педагогічних джерел досліджено проблеми підготовки майбутнього вчителя початкових класів у контексті інновацій в освіті, проаналізовано стан розробленості проблеми формування інноваційної компетентності майбутніх вчителів початкових класів та

оновлено трактування сутності поняття «інноваційна компетентність майбутнього вчителя початкових класів» – це інтегрована якість особистості, яка характеризується креативністю, здатністю конструювати та впроваджувати інноваційні технології навчання молодших школярів, орієнтуючись на їхні індивідуальні особливості, інтереси та потреби.

Виокремлено структурні компоненти інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів: мотиваційно-креативний, професійно-змістовий, інноваційно-діяльнісний, особистісно-пізнавальний. Кожен із зазначених компонентів конкретизується змістовим наповненням (показниками), що відповідає особливостям фахової діяльності майбутнього вчителя початкових класів в умовах модернізації освіти.

Теоретично обґрунтовано та реалізовано модель формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, яку побудовано з урахуванням специфіки подальшої професійної діяльності, що забезпечує підвищення якості формування інноваційної компетентності в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Модель складається з цільового, теоретико-методологічного, організаційно-технологічного та діагностично-результативного блоків і передбачає дотримання таких етапів: орієнтаційного, процесуального, діагностичного.

У роботі визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють результативності процесу формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, а саме: підвищення рівня мотивації до оволодіння інноваційною компетентністю майбутнім учителем початкових класів у педагогічному коледжі; спрямованість змісту підготовки на набуття майбутнім учителем початкових класів інноваційної компетентності; інтегральне поєднання традиційних методів навчання з інноваційними, спрямованими на активізацію моделювання професійних ситуацій на основі інноваційно-діялісного підходу. Так, упровадження в освітній процес ЗВО та ЗФПО України першої педагогічної умови –

підвищення рівня мотивації до оволодіння інноваційною компетентністю майбутнім учителем початкових класів у педагогічному коледжі – сприяло значною мірою підвищенню мотивації, опанування та систематичного застосування інноваційних технологій здобувачами освіти ЗВО та ЗФПО, а також орієнтація їх на самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення.

Автором розроблена і упроваджена система позааудиторних заходів інноваційно-методичного спрямування, серед яких: методичні семінари, дискусії, світові кафе, педагогічні читання, наукові пікніки, майстер-класи, освітні воркшопи, педагогічні конкурси, фахові творчі зустрічі з провідними науковцями та вчителями, віртуальні подорожі тощо, сприяла ефективному формуванню інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Друга педагогічна умова в нашому дослідженні була пов'язана із спрямованістю змісту підготовки на набуття інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Реалізувати цю умову вдалося шляхом вивчення освітніх компонентів «Педагогічні основи роботи з дитячими та юнацькими колективами», «Методика навчання математики», «Методика навчання інформатики», «Методика організації об'єднань та клубів за інтересами» та різних видів педагогічних практик (пробні уроки, практика зі спеціалізації, переддипломна практика), і під час позааудиторних заходів професійної спрямованості (зокрема науково-практичні конференції, робота освітніх локацій та студій, пресконференції, науково-практичні семінари, інтерактивні лекції тощо). З метою опанування інноваційної компетентності до змісту підготовки майбутнього вчителя початкових класів було включено освітній компонент за вільним вибором здобувачів освіти «Інноваційна компетентність учителя початкових класів», метою якого було формування інноваційних умінь майбутнього вчителя початкових класів, що забезпечують позитивний вплив на використання інноваційних технологій навчання.

Завдяки впровадженню в освітній процес ЗВО та ЗФПО України третьої педагогічної умови – інтегральне поєднання традиційних методів

навчання з інноваційними, спрямованими на активізацію моделювання професійних ситуацій на основі інноваційно-діяльнісного підходу – було розширено спектр професійно-інноваційної підготовки студентів до організації освітнього простору навчального кабінету – лабораторії початкової освіти ВСП «Лисичанський педагогічний коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»»; використання в освітньому процесі сучасних трендових технологій (мобільне навчання, Сторітелінг, STEM-проєкти, LEGO-конструювання, гейміфікація та ін.), упровадження SMART-технологій та проєктивних методик навчання; створення студентами сучасних інноваційних засобів візуалізації освітнього процесу (презентації до проведення уроків початкової школи, відеододатки Powtoon, інтелект-карти, лепбуки, хмари слів, предметні зображення, танграми, геоборди, нумікони, Scrum-дошки, дидактичні посібники тощо); проведення різних педагогічних конкурсів; залучення студентів до проходження онлайн-курсів.

Експериментально перевірено ефективність застосування педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки в педагогічному коледжі. Порівняння результатів дослідження на констатувальному етапі експерименту та контрольному етапі експерименту дозволяють стверджувати про суттєві переваги експериментальної групи над контрольною за всіма визначеними критеріями формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, що підтверджує висунуте припущення про ефективність розроблених педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Достовірність одержаних результатів підтверджено за допомогою критерію Пірсона χ^2 , що дало змогу переконатись у статистично значущих результатах експериментально-дослідної роботи.

Значний теоретичний та практичний інтерес має підвищення рівня інноваційної компетентності науково-педагогічних та педагогічних

працівників закладів освіти, що здійснюють підготовку майбутнього вчителя початкових класів. Перспективним напрямом наукового пошуку вважаємо у дослідженні можливостей дистанційної освіти при формуванні інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше* запропоновано власне трактування поняття інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; на основі наукових підходів проведено діагностику рівнів сформованості інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; обґрунтовано компоненти, критерії та показники сформованості інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; розроблено та розкрито педагогічні умови формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; розроблено модель формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; створено спецкурс щодо формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі підготовки в педагогічному коледжі.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових конференціях різного рівня. Основні результати дисертаційної роботи висвітлено у 4 *одноосібних публікаціях*, зокрема: 3 статті – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні; у *співавторстві* опубліковано 3 статті наукових виданнях України; *статті в інших виданнях*: 5 статей – у наукових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні.

5. Практичне значення одержаних результатів полягає тому, що розроблені педагогічні умови формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі можуть бути використані викладачами фахових дисциплін; упроваджено в освітній процес педагогічних закладів спецкурс «Інноваційна компетентність учителя початкових класів», у якому розкрито методику застосування сучасних

інноваційних технологій у професійній діяльності вчителя початкових класів; запропоновано інструментарій інноваційних технологій навчання майбутнього вчителя початкових класів; обґрунтовано ефективність роботи лабораторії початкової освіти як майданчика для реалізації педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Матеріали дослідження можуть бути **використані** в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 013 Початкова освіта, у науково-педагогічній підготовці здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців та самоосвітній діяльності студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти України, при підготовці до написання курсових та кваліфікаційних наукових робіт різного рівня з проблеми формування інноваційної компетентності в процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава) (довідка про впровадження № 610/2-38/57 від 11.04.2022 р.); ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»» (м. Лубни) (довідка про впровадження № 164/31 від 18.02.2022 р.); ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) (довідка про впровадження № 68-22-16/1 від 14.01.2022 р.), ВСП «Фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»» (м. Полтава) (довідка про впровадження № 12 від 08.02.2022 р.).

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

У цілому слід відзначити високий науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи.

1. Позитивним є те, що авторка ґрунтовно проаналізувала базові поняття дослідження (розділ 1) однак, з нашої точки зору, глибшої

аргументації потребує розкриття нормативно-правових документів на основі яких базується проведене дослідження.

2. На наш погляд, аналізуючи методологічні підходи на яких буде базуватися дослідження, автору варто було б додати особистісно зорієнтований та діяльнісний підхід.
3. У роботі ґрунтовно висвітлено вітчизняний досвід ЗВО щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи, проте, на нашу думку, робота більше б виграла в цьому контексті, якби було розкрито досвід професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів щодо вирішення досліджуваної проблеми в зарубіжних країнах, з огляду на інтеграцію України європейській освітній простір.
4. На наш погляд, потребує більш ґрунтовного опису функціональна складова моделі формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі.
5. Вважаємо, що було б доцільним більш чітко представити діагностичний інструментарій роботи відповідно до розроблених критеріїв. Таке його подання сприяло б більш детальному висвітленню особливостей використання діагностичних методик.

Разом з тим, висловленні зауваження та пропозиції мають дискусійний та рекомендаційний характер і не знижують теоретичної та практичної цінності проведеного дисертаційного дослідження, яке є цілісним, має наукову новизну і практичне значення. Висновки дисертації сформульовано відповідно до завдань дослідження та отриманих результатів, які в повній мірі відображають основний зміст роботи.

З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

7. Загальний висновок. Дисертаційна робота **Ляшенко Катерини Іванівни** «Формування інноваційної компетентності в процесі підготовки

майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному коледжі», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв’язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341).

Офіційний опонент:

**доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та
методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова**

О. В. Матвієнко
зав. канцелярією
КПУ ім. М. П. Драгоманова
20 22 р.